

Asia: VN/31220/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi - Muut rikosprosessin sujuvoittamistoimet (vaihe 2)

Esitutkintaa ja syyteharkintaa koskevat muutosehdotukset

1. Asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittäminen

-

2. Rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuus

-

3. Esitutinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

-

4. Esitutkintatoimenpiteiden asettaminen tärkeysjärjestykseen

-

5. Esitutinnan keskeyttäminen

-

6. Edunvalvojan määrääminen lapselle

-

7. Kuulustelujen äänitallentaminen

-

8. Velvollisuus antaa loppulausunto

-

9. Tietojen luovuttaminen rikosrekisteristä

-

Rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyä koskevat muutosehdotukset

1. Saatavillaolohaaste ja asiamiestiedoksianto

-

2. Velvollisuus antaa ennakkovastaus

-

3. Määräaika todisteiden esittämiselle

Olen perehtynyt pintapuolisesti sanottuun hallituksen esitykseen ja tuon ilmi merkittävän huoleni erääseen yksittäiseen säännösehdotukseen liittyen, minkä ehdotuksen vaikutuksia ei ole mielestäni lainvalmisteluvaiheessa arvioitu riittävästi saatikka oikein. Lakiehdotuksessa ei ole mielestäni lainkaan ymmärretty ehdotetun hovioikeusvaiheen todistepreklusion tosiasiallista vaikutusta syyttäjien työhön ja alioikeusvaiheeseen. Koko esityksen tarkoituksena on sujuvoittaa rikosprosessia, mutta tosiasiasa lakimuutos tulisi pitkittämään oikeudenkäyntejä entisestään ja sen vaikutukset tulisivat todellisuudessa olemaan tältä osin täysin päinvastaiset kuin mihin esityksellä pyritään. Perustelujeni pohjalla on vuosikausien syyttäjäkokemus.

Syyttäjän tulee syyteharkinnassa ottaa aina huomioon prosessiekonomiset näkökohdat, jotta asia saadaan käsitellyksi mahdollisimman joutuisasti ja kustannustehokkaasti. Syyttäjän tulee nimetä syytteensä tueksi se näyttö, minkä hän olettaa olevan tarpeellinen ja riittävä syyksilukevaan tuomion. Vastaavasti jokaisessa asiassa tulee välttää ns. ”ylitodistelua” eli sellaisen näytön esittämistä, jota ilmankin tuomitsemiskynnys ylittyisi. Missään jutussa ei ole lähtökohtaisesti perusteltua nimetä näyttöksi kaikkea esitutkintapöytäkirjan aineistoa. Mitä enemmän näyttöä nimetään, sitä enemmän asian käsittelyyn luonnollisesti kuluu aikaa. Mitä useampi henkilö nimetään kuultavaksi, sitä suuremmaksi kasvaa myös riski siitä, ettei istuntoa pystytä jonkun henkilön poisjäännin vuoksi toteuttamaan.

Poliisi on esimerkiksi voinut esitutkinnassa kuulustella asianomistajan ja epäillyn lisäksi neljä paikalla ollutta henkilöä todistajina, joista syyttäjä nimeää kuultavaksi pääkäsittelyyn vain sen yhden, joka paperilla on kertonut tapahtumista parhaiten. Kuitenkin esitutkintakertomus antaa aina vain viitteellisen kuvan siitä, mitä henkilö mahdollisesti tulee pääkäsittelyssä kertomaan. Ei ole mitenkään tavatonta, että nimetty henkilö ei muistakaan tapahtumia enää niin hyvin, tai onkin vaikka sillä tavoin läheinen vastaajalle, että muuttaakin kertomustaan tai pyrkii vähättelemään havaintojaan. Tällaisessa tilanteessa syyttäjän on perusteltua pyrkiä ajamaan syyte nimetyllä näytöllä toivoen, että näyttö silti riittää syyksilukevaan tuomioon. Tämä on mahdollista, koska syyttäjä tietää, että mikäli syyte hylätään, on tällä mahdollisuus nimetä hovioikeusvaiheeseen toinen parempi todistaja.

Toisena arkisena esimerkkinä kuvattakoon vaikkapa tilanne, jossa vastaaja haluaa nimetä ennen käräjäoikeuden pääkäsittelyä kuultavaksi todistajana vaikkapa oman puolisonsa, jota ei ole esitutkinnassa kuultu. Myös tällaisessa tilanteessa on prosessiekonomisista syistä usein järkevää, että syyttäjä suostuu henkilön kuulemiseen suoraan pääkäsittelyssä lisätutkintaa toimittamatta,

vaikka hän ei tiedä, mitä tämä tulee kertomaan. Tällöin syyttäjä ottaa jonkinasteisen riskin syytteen hylkäämisestä, mikä on kuitenkin hyväksyttävissä, koska tällöin on aina mahdollista nimetä hovioikeusvaiheeseen uusi todistaja.

Edellä kuvatut arkiset tilanteet eivät ole millään tavoin harvinaisia vaan kuvaavat sitä päivittäistä oikeuselämää, jossa syyttäjät joutuvat jatkuvasti tasapainoilemaan sen välillä, mikä on prosessiekonomisesti järkevää ja minkä näytön voidaan olettaa riittävän tuomitsemiskynnyksen ylittymiseen. Erityisesti vakavat rikokset etenevät useimmiten joka tapauksessa hovioikeuteen vastaajan valittaessa tuomiosta, minkä takia syyttäjän on tarkoituksenmukaista pyrkiä rajaamaan esitetty näyttö vain mielestään välttämättömiin todisteisiin.

Edellä todetun perusteella on mielestäni täysin selvää, että todistepreklusio tulee johtamaan siihen, että syyttäjät joutuvat yhtään vakavammissa rikosasioissa pelaamaan ns. ”varman päälle” ja nimeämään juttuun enemmän todistelua, kuin mitä he juttuun ilman todistepreklusiota nimeäisivät. Lisäksi ehdotus johtaa siihen, että pääkäsittelyjä joudutaan keskeyttämään ja lykkäämään niissä tilanteissa, joissa käsittelyn aikana ilmenee vaikkapa todistajan kuulemisen yhteydessä sellaisia uusia seikkoja, jotka saattaisivat edellyttää lisänäytön nimeämistä syytteen menestymiseksi. Tällaisetkin tilanteet ovat varsin yleisiä, mutta niissä on järkevää ensin odottaa käräjäoikeuden ratkaisu ja sen jälkeen punnita onko valittamien ja lisänäytön nimeäminen perusteltua. Jatkossa näissä tilanteissa syyttäjällä ei olisi muuta vaihtoehtoa kuin nimetä spontaanisti uutta näyttöä ja pyytää käsittelyn lykkäämistä, mikäli todistelua ei olisi mahdollista nimetä enää käräjäoikeuden tuomion jälkeen.

Huomautan vielä, että se, että hovioikeusvaiheeseen nimetään jonkin osapuolen taholta uutta näyttöä, ei ylipäätään ole sellainen seikka, mikä suuremmassa kuvassa olisi syynä oikeudenkäyntien pitkittymiseen. Hallituksen esityksellä yritetään siten korjata mielestäni täysin kuviteltua ongelmaa ja vieläpä tavalla, jonka tosiasialliset vaikutukset ovat päinvastaisia sen tavoitteisiin nähden.

Oman näkemykseni mukaan ehdotus on täysin järjetön ja siitä tulisi luopua nykymuodossaan. Annan näkemykseni yksittäisenä virkamiehenä eikä se välttämättä edusta laitoksemme kantaa.

4. Laki tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa eräistä ratkaisuistaan

-

Muut huomiot

1. Onko teillä lisättävää tai huomioita vaikutustenarviointiin tai vaihtoehtoihin toteuttamistapoihin?

-

2. Onko teillä huomioita ehdotusten toimeenpanosta tai lakien voimaantulosta?

-

3. Onko teillä huomioita säätämisyjärjestyksestä?

-

4. Onko teillä muita huomioita luonnoksesta hallituksen esitykseksi?

-

Salo Eero
Syyttäjälaitos